



แนวคิดศิลปะของลีโ อ ตอลสตอยในมุมมองของพุทธศิลป์ Leo Tolstoy's the Concept of Art in the Perspective of Buddhist Art

ธนิก เศรษฐกุลธำรง

Thanik Setthakulthamrong

บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail: Sgthanik@gmail.com

Received June 2, 2025; Revised December 16, 2025; Accepted: December 23, 2025

บทคัดย่อ

ในการพูดถึงศิลปะ ตอลสตอย ได้ให้คำนิยามไว้ว่า ศิลปะคือการแสดงออก และศิลปะคือการสื่อสาร ระหว่างศิลปินและผู้ชม โดยมีงานศิลปะซึ่งเป็นภาษาของอารมณ์เป็นสื่อกลาง ศิลปะคือการสื่อสารทางอารมณ์สะท้อนใจไปยังบุคคลอื่น ๆ ที่มีอารมณ์สะท้อนใจแบบเดียวกัน อารมณ์ความรู้สึก ยิ่งรุนแรงเพียงใดงานศิลปะก็ยิ่งมีความเป็นศิลปะมากขึ้นเท่านั้น เพราะตอลสตอยถือว่าอารมณ์และความรู้สึกเป็นเครื่องมือสำคัญในการทำงานศิลปะ ในเรื่องนี้พุทธศิลป์มองว่าศิลปะ คือการถ่ายทอดความสร้างสรรค์ทางปัญญาผ่านงานศิลปะ เพื่อปลูกฝังระบบความคิดทางศีลธรรมและแนวทางข้อปฏิบัติ เข้าถึงคุณค่าความดี ความงาม และความจริงของสังขารรวมเป็นหนึ่งเดียว เพื่อจัดการดับอารมณ์แห่งความทุกข์สู่ความสงบสุขอย่างสมบูรณ์ จากที่ได้กล่าวมาข้างต้น ถ้าจะมีการตั้งคำถามว่าแนวคิดศิลปะของลีโ อ ตอลสตอยในมุมมองของพุทธศิลป์มีจุดที่คล้ายคลึงกันหรือไม่ และมีความแตกต่างกันหรือไม่ งานวิจัยนี้ยืนยันว่ามีจุดที่คล้ายคลึงกันคือการส่งเสริมความรัก ความดี และคุณค่าทางศีลธรรมแก่คนสังคม และความสามัคคีให้แก่มนุษยชาติ และมีจุดที่แตกต่างกันในเรื่องเป้าหมาย กล่าวคือ ในขณะที่พุทธศิลป์มุ่งเน้นการสื่อสารสังขารแห่งชีวิต การอธิบายเรื่องความทุกข์ ชีวิตเป็นทุกข์ การเห็นความเจริญของชีวิต มีหลักการและข้อปฏิบัติของการพ้นทุกข์ เพื่อดับอารมณ์แห่งความทุกข์สู่ความสงบสุขอย่างสมบูรณ์ แต่ตอลสตอยเน้นเรื่องอารมณ์และความรู้สึก ถ้าจะให้แนวคิดศิลปะของตอลสตอยไปให้พ้นจากการยึดติดอารมณ์และความรู้สึกเพื่อเข้าสู่ระดับจิตใจที่สูงขึ้น งานนี้เสนอว่าควรบูรณาการกับแนวคิดพุทธศิลป์

คำสำคัญ: แนวคิดศิลปะ; ศิลปะของลีโ อ ตอลสตอย; พุทธศิลป์

Abstract

In discussing the nature of art, Leo Tolstoy defines art as expression and communication—an affective transmission between the artist and the audience, mediated through the artistic work as the language of emotion. For Tolstoy, genuine



art entails the heartfelt communication of emotional experience, and the more intensely and sincerely these emotions are conveyed, the more artistic value the work possesses. Emotions and feelings are therefore not merely content, but essential instruments in the creation and reception of art. From the perspective of Buddhist aesthetics (*Buddhasilpa*), however, art is conceived not only as expression but as a vehicle of intellectual and moral cultivation—*art as expression and experience*. Here, artistic creation is instrumental in fostering a system of ethical reflection and disciplined practice, aiming toward the realization of goodness (*kusala*), beauty (*subha*), and truth (*sacca*) as an integrated whole. The ultimate goal is the pacification of emotional disturbances and the attainment of inner peace through wisdom-infused creativity. Given this foundation, the present study investigates whether Tolstoy's conception of art bears affinity with the principles of Buddhist aesthetics and, conversely, in what ways they diverge. The research affirms that both perspectives converge on key moral concerns: the promotion of compassion, virtue, and social harmony, as well as the aspiration for the moral elevation of humanity. However, the divergence lies in their respective teloi. While Tolstoy emphasizes the emotional depth and sincerity of artistic experience, Buddhist aesthetics aims toward the revelation of suffering (*dukkha*), spiritual insight, and the cessation of suffering through disciplined contemplative engagement. Thus, for Tolstoy's theory of art to transcend emotional attachment and reach a higher dimension of spiritual awareness, this study proposes an integrative approach that synthesizes his views with the philosophical foundations of Buddhist art.

Keywords: Concept of Art; Leo Tolstoy's Art; Buddhist Art

บทนำ

ในการพูดถึงศิลปะ จะมีคำถามหนึ่งเกิดขึ้นอยู่เสมอ ศิลปะคืออะไร ในสมัยโบราณนักปราชญ์ได้ให้ความหมายของศิลปะ (Art) ไว้ว่า คือสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นเป็นสิ่งที่มิได้เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ดังนั้นตามความหมายนี้ทิวทัศน์ทะเล ท้องฟ้ายามรุ่งเช้า หรือดวงอาทิตย์ขณะกำลังอัสดงคดลับขอบฟ้าจึงไม่ใช่ศิลปะ เพราะเป็นปรากฏการณ์ตามธรรมชาติแต่สิ่งที่เป็นศิลปะได้นั้น คือศิลปกรรม จิตรกรรม ปฏิมากรรม เป็นต้นศิลปะเป็นผลผลิตที่ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะซึ่งผลผลิตนั้นมีลักษณะทางสุนทรีย์ และต้องทำขึ้นจากสิ่งมีชีวิตที่มีความรู้สึกสำนึก (Sentient beings) ซึ่งหมายถึงต้องทำขึ้นโดยมนุษย์ที่มีต่อสิ่งที่พบเห็นแล้วสร้างสรรค์ออกมาด้วยความวิริยะอุตสาหะ

จอห์น ดิวอี้ (John Dewey, 1980) กล่าวว่าศิลปะคือประสบการณ์ (Art as Experience) เกิดจากประสบการณ์ และประสบการณ์ก็มาจากการเชิงธรรมชาติที่สามารถควบคุมให้ทุกสิ่งทุกอย่างเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง การแสดงออกเป็นการทำปฏิกริยาระหว่างสิ่งมีชีวิต และสิ่งแวดล้อมที่มีลักษณะเฉพาะ เจาะจง ในกรณีของศิลปะคล้ายว่าเป็นแรงผลักดันจากสื่อและความพยายามของ

ศิลปินเพื่อที่จะผสมผสานสื่อเข้ากับความรู้สึกของเขา และคอลลิงวูด (R.G.Collingwood) ได้กล่าวไว้ว่าศิลปะคือการแสดงออก (Art as Express emotion) ซึ่งความรู้สึกซึ่งเป็นกระบวนการที่จับสั่นในตัวเองหรือเพื่อตัวเอง มันไม่ได้มีเป้าหมายอันแน่นอนหรือปลุกความรู้สึกของผู้อื่นให้มีเหมือนตัวศิลปิน ศิลปะที่แท้จริงจะต้องศิลปินกับประชาชนสำหรับคอลลิงวูดอยู่ในความคิดไม่ใช่อยู่ในรูปของกายภาพ การแสดงออกซึ่งความรู้สึกที่จับสั่นในตัวเอง หรือเพื่อตัวเองนี้เกิดจากการที่ศิลปินต้องการค้นหา และทำความเข้าใจหรือปลดปล่อยความรู้สึกที่ไม่ชัดเจนอันเก็บกอดภายในใจของศิลปินโดยใช้สื่อบางอย่าง เส้น สี เสียง คำพูด เมื่อบรรลุเป้าหมายถือว่าศิลปะได้เกิดขึ้นแล้ว เมื่อความเก็บกอดได้ปลดปล่อยศิลปินได้รับความเพลิดเพลิน คอลลิงวูดเรียกกระบวนการนี้ว่ากระบวนการสร้างสรรค์ หรือจินตนาการ (จรรยา โกมุทร์ตานนท์, 2540)

อย่างไรก็ดีจากการพยายามตอบคำถามนี้ต่อลสตอย (Leo Tolstoy, 1960) นักเขียนและนักวิจารณ์ชาวรัสเซีย ได้เข้ามาตอบคำถามว่าศิลปะคืออะไร ศิลปะคือ (Art as Expression) “การแสดงออกคือการสื่อสาร (Art as Communication) ระหว่างศิลปินและผู้ชม โดยมีศิลปะซึ่งเป็นภาษาของอารมณ์เป็นสื่อกลาง ศิลปะคือการแสดงออกซึ่งความรู้สึกเราใช้คำพูดสำหรับสื่อสารความคิด แต่เราใช้ศิลปะสำหรับสื่อสารความรู้สึก (Whereas by words a man transmits his thoughts to another, by art he transmits his feelings) ศิลปะไม่ได้เน้นความพอใจทางประสาทสัมผัส” การสร้างสรรค์ทางศิลปะเป็นกิจกรรมทางใจที่นำเอาอารมณ์ความรู้สึกที่รับรู้หรือเข้าใจ และจะต้องรู้เรื่องเป็นไปตามธรรมชาติไปสู่ความแจ่มชัดของอารมณ์ความรู้สึกหรือความนึกคิดนั้น แล้วสามารถถ่ายทอดให้คนอื่นรับรู้ได้เช่นเดียวกับศิลปินผู้สร้างงาน ลสตอยอธิบายความหมายของการแสดงออกซึ่งความรู้สึกในลักษณะที่เป็นความสัมพันธ์อันแน่นอนระหว่างความรู้สึกของศิลปินและผู้ชมโดยกล่าวว่า “ศิลปะคือกิจกรรมอย่างหนึ่งที่มนุษย์ทำขึ้นอย่างรู้ตัวโดยใช้สื่อที่สัมผัสได้ เส้น สี เสียง คำพูด เพื่อแสดงออกหรือสื่อสารความรู้สึกที่มีอยู่ในตัวเขาไปยังคนอื่นให้ได้รับรู้ และเกิดความรู้สึกเช่นเดียวกับตน” ลสตอยได้เสนอแนวคิดศิลปะไว้ในหนังสือสำคัญของเขาเรื่อง What is Art? ว่าศิลปะคือการสร้างสรรค์ของสุนทรียะ แต่สุนทรียะก็ไม่ได้อยู่เหนือปัญหาทางศีลธรรมแต่อย่างใด ศิลปะคือการสื่อสารทางอารมณ์สะท้อนใจไปยังบุคคลอื่นๆ ที่มีอารมณ์สะท้อนใจแบบเดียวกัน อารมณ์ความรู้สึกยิ่งรุนแรงเพียงใดงานศิลปะก็ยิ่งมีความเป็นศิลปะมากขึ้นเท่านั้น ศิลปะที่แท้จริงย่อมสื่อสารที่ทำให้เกิดความรัก รักมนุษย์ และรักความเป็นพี่น้องร่วมโลก ความก้าวหน้าของศิลปะ ก็คือความก้าวหน้าของมนุษยชาติที่จะนำไปสู่ความสุขสมบูรณ์ ลสตอยไม่เห็นด้วยกับแนวคิดศิลปะของจอห์น ดิวอี้ โดยที่ลสตอยเน้นเป้าหมายเชิงจริยธรรม คุณค่าทางศีลธรรมที่ชัดเจน ในขณะที่จอห์น ดิวอี้ เน้นประสบการณ์ส่วนตัวที่เกิดจากการมีส่วนร่วมกับศิลปะ และลสตอยเน้นการถ่ายทอดที่ชัดเจนจากศิลปินสู่ผู้ชม ในขณะที่จอห์น ดิวอี้ เปิดกว้างให้ผู้ชมสร้างความหมายของตนเอง ลสตอยไม่เห็นด้วยกับแนวคิดศิลปะของคอลลิงวูด ลสตอยมองศิลปะว่ามีเป้าหมายทางสังคม จริยธรรมที่ชัดเจน ในขณะที่คอลลิงวูดเน้นในฐานะกระบวนการค้นหาความหมายในอารมณ์ และ ลสตอยเน้นความเรียบง่ายเข้าถึงได้ง่าย ในขณะที่คอลลิงวูดเน้นกระบวนการทำความเข้าใจอย่างความลึกซึ้ง

จากที่ได้อภิปรายมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าแนวคิดศิลปะของลสตอย คือกิจกรรมที่ใช้สื่ออันหลากหลายในการนำเอาความคิด ประสบการณ์ และอารมณ์ภายในของศิลปินไปสู่คนอื่น เพื่อสร้างความรู้สึกเชื่อมโยงและการเข้าใจซึ่งกันและกัน สร้างความเป็นหนึ่งเดียวรวมถึงอีกนัยยะหนึ่ง



ศิลปะคือเครื่องมือของการสื่อสารที่นำพาความรู้สึก และอารมณ์ของศิลปินไปสู่ผู้ฟัง ผู้ดู แล้วก็ทำให้คนแบ่งปันประสบการณ์ และความเป็นหนึ่งเดียว

ในการพูดถึงศิลปะ มีการถามว่าศิลปะคืออะไร นอกจากมีนักปรัชญาศิลปะหลายท่านมาตอบคำถามแล้ว ถ้าเราสามารถนำเอาคำถามนี้ว่าศิลปะคืออะไร มาถามในพุทธปรัชญา คำถามก็คือแนวคิดพุทธศิลป์คืออะไร เนื่องจากพุทธศิลป์มีการให้คำจำกัดความ แต่ไม่ได้ให้แนวคิดของพุทธศิลป์ ผู้วิจัยจึงได้เทียบเคียงกับแนวคิดศิลปะของตอลสตอย ที่ใช้คำว่า (What is art) รวมถึงจะได้ใช้การเทียบเคียงจากบทความ Buddhist Aesthetics ? ของ Richard Gombrich ที่กล่าวไว้ว่าจุดประสงค์ที่แท้จริงของศิลปะคือเพื่อถ่ายทอดข้อความเกี่ยวกับพุทธศาสนาเป็นหลัก เกี่ยวกับปัญญาและความเมตตา กรุณาของพระพุทธเจ้า ศิลปะของพุทธศาสนาแสดงถึงความสงบ (Richard Gombrich, 2013) ในบทความนี้ได้ยกตัวอย่างอธิบายเรื่องทุกข์ให้เข้าใจง่ายขึ้นและตรงไปตรงมา พระไตรปิฎกบาลีสมีพระสูตรสั้น ๆ ที่มีชื่อว่าปุณณสูตร 4 ซึ่งเป็นพระภิกษุรูปหนึ่งที่มีชื่อว่า ปุณณะ ตัดสินใจว่าเขาต้องการไปสู่ถิ่นทุรกันดารทางตะวันตก โดยดูเหมือนว่าจะจะไปเป็นมิชชันนารีเขามาขอให้พระพุทธเจ้าแสดงธรรมสั้น ๆ พระธรรมเทศนาที่พระองค์แสดงธรรมนั้นเรียบง่ายมาก “มีภาพที่เห็นได้ด้วยตาซึ่งน่ารัก น่าปรารถนา น่าพอใจ เกี่ยวข้องกับความทุกข์ทางประสาทสัมผัสเป็นเครื่องกระตุ้นจิตใจ หากภิกษุยินดีและยึดถือไว้ ความยินดีก็จะเกิดขึ้นเพราะความทุกข์เกิดขึ้น” จากนั้นพระองค์ก็ได้ตรัสตรงกันข้ามต่อไปว่า หากภิกษุไม่พอใจกับการรับรู้เหล่านี้ ความสุขของเขาก็จะหยุดลง และจากการหยุดความยินดีก็ทำให้ความทุกข์หยุดลง นั่นคือพระธรรมเทศนาทั้งหมด ปุณณะดูเหมือนจะพอใจอย่างสมบูรณ์นำไปสู่การบรรลุพระนิพพานโดยอ้อม พระพุทธเจ้าตรัสถึงอันตรายของความสุขทางกายอยู่บ่อยครั้งว่ามีอิทธิพลอย่างมากต่อการจัดการอารมณ์ และการปฏิบัติหลักธรรมสู่ความสงบสุข

Richard Gombrich ได้กล่าวว่าทัศนคติของชาวพุทธต่อศิลปะเป็นรูปแบบหนึ่งของการสื่อสาร เขาได้กล่าวถึงตอลสตอยที่ตอลสตอยเขียนว่า “ศิลปะเป็นกิจกรรมของมนุษย์ที่ประกอบด้วย การที่คน ๆ หนึ่งรับรู้ถึงความรู้สึกที่ตนเคยประสบมา โดยอาศัยสัญญาณภายนอกบางอย่างและผู้อื่นก็ได้รับผลกระทบจากความรู้สึกเหล่านั้นและสัมผัสถึงความรู้สึกเหล่านั้น” ซึ่งเขามองว่าบางส่วนของแนวคิดของตอลสตอยมีความใกล้เคียงกันกับแนวคิดศิลปะของพุทธ(Richard Gombrich,2013) และหนังสือ Buddhism and Art Two Lecture on Buddhist Thought Concerning Esthetics and Literature (สมภาร พรหมทา,2015) กล่าวไว้ว่าศิลปะ คือการสร้างสรรคทางปัญญาของมนุษย์เพื่อจัดการกับอารมณ์ของมนุษย์ พุทธศาสนาคิดว่าเราต้องการบางสิ่งบางอย่างเพื่อจัดการกับอารมณ์ของมนุษย์ ไม่ใช่เพื่อปลุกเร้าอารมณ์อย่างมีขอบเขต แต่เพื่อกระตุ้นอารมณ์บางอย่างในจิตใจของมนุษย์ เพื่อปลุกฝังความคิดของพวกเขา ในแง่ศิลปะและศีลธรรมมีความเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิด นัยสำคัญประการหนึ่งของการเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดระหว่างศิลปะและศีลธรรมก็คือ การจะเป็นคนดี คนเราต้องมีความนึกคิดที่สวຍงาม ความดีและความงามเป็นสิ่งเดียวกัน หมายความว่า เป็นไปไม่ได้ที่จะมีความงามที่ไม่ดี หรือความดีที่ไม่สวຍงาม ชีวิตในทัศนะของพุทธปรัชญาสื่อถึงแนวคิดเรื่องทุกข์ ทุกข์ไม่ได้หมายถึงความเจ็บปวด พระพุทธเจ้าไม่เคยกล่าวว่าชีวิตเป็นทุกข์ ชีวิตมนุษย์ไม่ได้ประสบกับความเจ็บปวดตลอดเวลา จะคงอยู่ในสภาพทุกข์ตลอดเวลาไปแม้แต่ผู้ที่บรรลุธรรมความสุขสูงสุดก็ยังมีทุกข์ บางประการอยู่ เพื่อทำความเข้าใจอาจพิจารณาทุกข์เป็นแนวคิดหลัก ในขณะที่ความสุขเป็นแนวคิดรอง ความดีเป็นคุณสมบัติหลักของจักรวาลในความหมายที่นี้ แสงเป็นคุณสมบัติรองของจักรวาล

ก่อนที่ดวงอาทิตย์จะเกิดในจักรวาลความมืดจะพร้อมเสมอความทุกข์เปรียบได้กับความมืด ส่วนความสุขเปรียบได้กับความสว่าง ดังนั้นความสุขจึงเป็นเพียงการหยุดทุกข์ชั่วคราวเท่านั้น

พุทธศิลป์เป็นแนวคิดศิลปะที่ใช้สื่อถึงแนวคิดเรื่องทุกข์ มีบทบาทความสำคัญในปรัชญาศิลปะและปรัชญาสุนทรียศาสตร์ของพุทธศาสนา ความทุกข์จึงเป็นแนวคิดหลัก ความสุขเป็นแนวคิดรอง ความสุขจึงเป็นเพียงการหยุดความทุกข์ชั่วคราวเท่านั้น ทุกข์ไม่ได้หมายถึงความเจ็บปวด พระพุทธเจ้าไม่เคยกล่าวว่าชีวิตเป็นทุกข์ ชีวิตมนุษย์ไม่ได้ประสบกับความเจ็บปวดตลอดเวลา ชีวิตในทัศนะของพุทธปรัชญาจะคงอยู่ในสภาพทุกข์ตลอดไป แม้แต่ผู้ที่บรรลุความสงบสุขสูงสุดก็ยังมีทุกข์บางประการอยู่ พุทธศิลป์ถูกสร้างขึ้นมาจากศิลปินและกวีที่มีความหลากหลายจากความเชื่อทางศาสนา รวมถึงความศรัทธาในพุทธศาสนา และประสบการณ์ทางศาสนาที่ลึกซึ้งภายในไปสู่ผู้อื่น คำสอนในของพุทธศาสนาดูเหมือนจะเป็นแรงบันดาลใจอันยิ่งใหญ่สำหรับศิลปินและกวี เพื่อแบ่งปันประสบการณ์(สมภาร พรหมทา,2015)

จากที่ได้อภิปรายมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่าแนวคิดพุทธศิลป์ คือการถ่ายทอดความสร้างสรรค์ทางปัญญาผ่านงานศิลปะ เพื่อปลูกฝังระบบความคิดทางศีลธรรมและแนวทางข้อปฏิบัติ เข้าถึงคุณค่า ความดี ความงาม และความจริงของสังขารรวมเป็นหนึ่งเดียว เพื่อจัดการดับอาภรณ์แห่งความทุกข์สู่ความสงบสุขที่เป็นอิสระอย่างสมบูรณ์

อย่างไรก็ดีแนวคิดพุทธศิลป์ถูกสร้างขึ้นจากศิลปินและกวีที่มีความหลากหลายจากความเชื่อทางศาสนา รวมถึงความศรัทธาในพุทธศาสนา และประสบการณ์ทางศาสนาที่ลึกซึ้งภายในไปสู่ภายนอก คำสอนในพระพุทธศาสนาดูเหมือนจะเป็นแรงบันดาลใจอันยิ่งใหญ่สำหรับศิลปิน และกวี เพื่อแบ่งปันประสบการณ์ เพราะฉะนั้นถือว่าพุทธศิลป์จัดว่าเป็น (Art as Expression) (Art as Experience) การแสดงออกและประสบการณ์นิยามนั่นเอง จากการที่ได้อภิปรายแนวคิดศิลปะของ ตอลสตอย ตอลสตอยกล่าวถึงศิลปะที่แท้จริงย่อมสื่อสารที่ทำให้เน้นถึงความเรียบง่ายเข้าถึงได้ง่าย เกิดความรัก รักมนุษย์ และรักความเป็นพี่น้องร่วมโลก ความก้าวหน้าของศิลปะก็คือความก้าวหน้าของมนุษยชาติที่จะนำไปสู่ความสุขสมบูรณ์ เน้นเป้าหมายทางสังคม เชิงจริยธรรม และคุณค่าทางศีลธรรมที่ชัดเจน ส่วนของแนวคิดพุทธศิลป์กล่าวถึงการเชื่อมโยงอย่างใกล้ชิดระหว่างศิลปะและศีลธรรมก็คือ การจะเป็นคนดี คนเราต้องมีความนึกคิดที่สวยงาม ความดีและความงามเป็นสิ่งเดียวกัน หมายความว่า เป็นไปไม่ได้ที่จะมีความงามที่ไม่ดี หรือความดีที่ไม่สวยงาม แต่อย่างไรก็ดีถ้ามองในมุมมองของแนวคิดพุทธศิลป์บางเรื่องมีความใกล้เคียงหรือคล้ายคลึงกันกับแนวคิดศิลปะของ ตอลสตอยอย่างไร เพราะอะไร ในแง่นี้ทางผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์ให้ทราบ

จากที่ได้อภิปรายข้างต้นแสดงให้เห็นว่าแนวคิดพุทธศิลป์ คือการถ่ายทอดความสร้างสรรค์ทางปัญญาผ่านงานศิลปะ เพื่อปลูกฝังระบบความคิดทางศีลธรรมและแนวทางข้อปฏิบัติ เข้าถึงคุณค่า ความดี ความงาม และความจริงของสังขารรวมเป็นหนึ่งเดียว เพื่อจัดการดับอาภรณ์แห่งความทุกข์สู่ความสงบสุขที่เป็นอิสระอย่างสมบูรณ์ แนวคิดพุทธศิลป์มีการอธิบายเรื่องความทุกข์ ชีวิตในทัศนะของพุทธปรัชญาจะคงอยู่ในสภาพทุกข์ตลอดไป การเห็นความเจริญของชีวิต มีหลักการและข้อปฏิบัติของการพ้นทุกข์ และการดับทุกข์ได้อย่างลึกซึ้งและสมบูรณ์ จึงไม่เห็นด้วยกับแนวคิดศิลปะของ ตอลสตอย และไม่เห็นด้วยกับแนวคิดศิลปะของจอห์น ดิวอี้ รวมถึงแนวคิดศิลปะของคอลลิงวูดแต่



อย่างไรก็ดี ศิลปะคืออะไรกันแน่ แนวคิดพุทธศิลป์ไม่เห็นด้วยแนวคิดศิลปะของตอลสตอยที่มีความแตกต่างกันอย่างไร เพราะอะไร งานนี้จะนำมาวิเคราะห์ให้ทราบ

งานวิจัยนี้ยืนยันว่า แนวคิดพุทธศิลป์มีลักษณะหลายอย่างที่มีความใกล้เคียงกันหรือคล้ายคลึงกันกับแนวคิดศิลปะของตอลสตอย เช่น การปลูกฝังคนในสังคมให้เป็นคนดี มีศีลธรรม สร้างความสงบสุขในสังคม รวมถึงการอธิบายเรื่องความทุกข์ ชีวิตในทัศนะของพุทธปรัชญาจะคงอยู่ในสภาพทุกข์ตลอดไป แต่ก็มีหลายเรื่องเช่นกันที่เป้าหมายของศิลปะต่างกัน พุทธศิลป์มีเป้าหมายพื้นที่ของชีวิตที่ไปได้ไกลกว่า โดยการอธิบายเรื่องความทุกข์ ชีวิตในทัศนะของพุทธปรัชญาจะคงอยู่ในสภาพทุกข์ตลอดไป การเห็นความเจริญของชีวิต มีหลักการและข้อปฏิบัติของการพ้นทุกข์ การดับทุกข์ และความสงบสุขที่เป็นอิสระอย่างสมบูรณ์ เมื่อเราได้แนวคิดของพุทธศิลป์ และแนวคิดศิลปะของตอลสตอยแล้ว โดยนำพุทธศิลป์เข้าไปตรวจสอบว่า พุทธศิลป์เห็นด้วยกับการอธิบายแนวคิดศิลปะของตอลสตอยหรือไม่ ถ้าเห็นด้วยก็ประเด็น ถ้าไม่เห็นด้วยก็ประเด็น เพื่อเป็นฐานในการศึกษาวิเคราะห์แนวคิดศิลปะของตอลสตอยในมุมมองพุทธศิลป์

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิดศิลปะของลีโอ ตอลสตอยในมุมมองของพุทธศิลป์

ระเบียบวิธีวิจัย

บทความวิจัยเรื่อง “แนวคิดศิลปะของลีโอ ตอลสตอยในมุมมองของพุทธศิลป์” นี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลแนวคิดศิลปะจากเอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ คัมภีร์พระไตรปิฎก แนวคิดศิลปะของลีโอ ตอลสตอย (Leo Tolstoy) จากหนังสือ What is Art? และ Buddhism and Art Two Lecture on Buddhist Thought Concerning Esthetics and Literature สมภาพ พรหมทา
2. ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิแนวคิดศิลปะ จากอรรถกถา เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
3. แยกแยะประเด็นเพื่อวิพากษ์แนวคิดศิลปะของลีโอ ตอลสตอยในมุมมองของพุทธศิลป์ และตรวจสอบเหตุผลที่ใช้อธิบาย
4. สรุปผลของการศึกษา และนำเสนอข้อมูลที่ได้นำมา

ผลการศึกษา

ลีโอ ตอลสตอย (Tolstoy leo) มองศิลปะว่าศิลปินต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม ดังปรากฏในงานเขียนชื่อ What is Art และ My Confession ถึงแม้จะมีจุดมุ่งหมายไปในทางศิลปะสาขาวรรณกรรมอยู่มาก แต่ข้อคิดของเขาก็ครอบคลุมถึงงานศิลปะทุกสาขาซึ่งเป็นหลักสำคัญทางสุนทรียศาสตร์ เขามักตั้งปัญหาต่างๆให้ขบคิด เช่น What is Art ? What is good art ? what is beauty ? เขากล่าวว่า “งานศิลปะคือสิ่งที่เป็นภารกิจสำคัญของความเป็นมนุษย์” คำถามทำนองนี้ในปัจจุบันก็ยังคงเป็นปัญหาที่ต้องการคำตอบอยู่



ทฤษฎีการแสดงออกซึ่งความรู้สึกโดย ลีโอ ตอลสตอย นักสุนทรียศาสตร์สำคัญได้กล่าวว่า แก่นสารของศิลปะคือการแสดงออกซึ่งความรู้สึก ศิลปะเริ่มต้นเมื่อคนคนหนึ่งแสดงออกซึ่งความรู้สึกด้วยสิ่งขึ้นภายนอก เพื่อจุดประสงค์ในการรวมคน ๆ หนึ่ง หรือหลายคนให้รับรู้ ความรู้สึกอันเดียวกัน โดยหากคนอื่นรับรู้และมีความรู้สึกจากการถ่ายทอด เช่นเดียวกันมากเท่าใดศิลปะย่อมเกิด และเป็นสิ่งที่ทรงคุณค่ามากขึ้นเท่านั้น กล่าวคือศิลปะ คือกิจกรรมอย่างหนึ่งที่มนุษย์ทำขึ้นอย่างรู้ตัวโดยใช้สื่อที่สัมผัสได้เพื่อแสดงออก หรือสื่อสารความรู้สึกที่มีอยู่ในตัวเขาไปยังคนอื่นให้ได้รับรู้และเกิดความรู้สึกเช่นเดียวกันตน ตัวอย่างที่ง่ายที่สุดในการเกิดขึ้นของศิลปะ (ตัวอย่างของ ตอลสตอย) เช่น ถ้าเด็กคนหนึ่งหลงทางเข้าไปเผชิญกับหมาป่าในป่าแล้วเกิดความรู้สึกหวาดกลัวและตื่นเต้น เมื่อหนีรอดออกมาได้ก็ได้นำไปเล่าให้เพื่อนฟังถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่ได้ประสบมา ไม่ว่าจะเป็สภาพป่าความเป็นคนขวัญอ่อนของตัวเอง การปรากฏตัวของหมาป่า และอะไรอื่น ๆ ในทำนองนี้จนผู้ฟังเกิดความรู้สึกหวาดกลัว และตื่นเต้นเช่นเดียวกับที่ตัวเองมีเรื่องที่ได้กลัวจะถือเป็นศิลปะทันที และไม่ว่าเรื่องที่ได้กลัวจะเป็นเหตุการณ์จริง หรือจินตนาการขึ้น ถ้าสามารถทำให้คนฟังมีความรู้สึกเช่นเดียวกับคนเล่าสิ่งนั้นจะถือว่าเป็นศิลปะทั้งสิ้นในทำนองเดียวกัน ถ้าสามารถให้คนฟังมีความรู้สึกบางอย่าง (ความกลัว ความสนุกสนาน ความเศร้า ความยินดี ความสิ้นหวัง ฯลฯ) แล้วแสดงออกซึ่งความรู้สึกเหล่านี้ด้วยสื่อบางอย่าง เพื่อเป้าหมายให้คนอื่นเกิดความรู้สึกเช่นเดียวกับตน トラบโดที่บรรลุลผลดังกล่าวสิ่งที่เกิดขึ้นย่อมเป็นศิลปะทันที ถ้าไม่บรรลุลผลดังกล่าวศิลปะย่อมไม่เกิดขึ้น ดังนั้น ศิลปะสำหรับตอลสตอยจึงเป็น “การแสดงออกซึ่งความรู้สึกของศิลปินที่มีเป้าหมายอันแน่นอนปลุกความรู้สึกแก่ผู้รับรู้ให้เกิดขึ้นเช่นเดียวกับศิลปิน” ในบทความนี้จะได้พิจารณาในแต่ละประเด็นดังนี้

1. แนวคิดศิลปะของลีโอ ตอลสตอย (Leo Tolstoy) วิธีการของแนวคิดศิลปะของลีโอ ตอลสตอย (Leo Tolstoy, 1960) ซึ่งปรากฏชัดเจนในงานของเขา (What is Art?) มีลักษณะสำคัญของวิธีการ และกระบวนการที่เขาใช้ในการตัดสินและพัฒนาศิลปะ ได้แก่ การสื่อสารอารมณ์อย่างจริงใจ (Sincere Communication of Emotion) ตอลสตอยมองว่าศิลปะคือกระบวนการสื่อสารอารมณ์ ที่ศิลปินรู้สึกอย่างแท้จริงไปยังผู้ชมศิลปินต้องซื่อสัตย์กับอารมณ์ที่พวกเขาแสดงออกผ่านศิลปะ หากงานศิลปะไม่สามารถถ่ายทอดอารมณ์เดียวกันไปถึงผู้ชมได้ ถือว่าไม่ใช่ศิลปะที่แท้จริง ตัวอย่าง หากศิลปินรู้สึกถึงความสุขสงบและสร้างงานที่สื่อสารอารมณ์นั้น ผู้ชมต้องสามารถสัมผัสความสุขสงบเช่นเดียวกัน ความเรียบง่ายและเข้าถึงได้ (Simplicity and Accessibility) ตอลสตอยเชื่อว่าศิลปะที่แท้จริงต้องสามารถเข้าถึงได้โดยทุกคนไม่ว่าจะเป็นคนชนชั้นใดหรือวัฒนธรรมใด ศิลปะที่ซับซ้อนเกินไปจนคนทั่วไปเข้าใจไม่ได้ จะถือว่าเป็น "ศิลปะเทียม" และความเรียบง่ายในงานศิลปะช่วยให้สารของงานส่งไปถึงผู้ชมอย่างชัดเจน ตัวอย่างเขาวิพากษ์วิจารณ์ศิลปะของชนชั้นสูงในยุโรปว่าเต็มไปด้วยความฟุ่มเฟือย และขาดความหมายที่แท้จริง การเชื่อมโยงกับคุณธรรม (Moral Connection) ตอลสตอยมองว่าศิลปะต้องเชื่อมโยงกับคุณธรรม และส่งเสริมความดีงามในสังคม ศิลปะต้องกระตุ้นให้เกิดความรัก ความสามัคคี และความเห็นอกเห็นใจในมนุษย์ งานศิลปะที่ไม่สนับสนุนคุณค่าทางศีลธรรมถือว่าไม่ใช่ศิลปะที่แท้จริง ตัวอย่าง งานศิลปะที่กระตุ้นความรุนแรง หรือความโลภจะถือว่าไร้คุณค่าต่อสังคม ตัวอย่างที่สะท้อนวิธีการของแนวคิดตอลสตอยในส่วนของ การสื่อสารอารมณ์อย่างจริงใจ (Sincere Communication of Emotion) ความเรียบง่ายและเข้าถึงได้ (Sincere Communication of Emotion) และการเชื่อมโยงกับคุณธรรม (Moral Connection)



เช่น งานวรรณกรรมของตอลสตอย “สงครามและสันติภาพ” นิยายที่สะท้อนความเรียบง่ายของมนุษย์ ความรัก ความทุกข์ ความปรารถนาสันติภาพ และประสบการณ์ที่ลึกซึ้งผ่านตัวละคร และสถานการณ์ที่หลากหลาย รวมถึงงาน “อันนา คาเรินินา” (Anna Karenina) งานที่เน้นการแสดง ความทุกข์ และผลกระทบจากการกระทำของมนุษย์ถ่ายทอดบทเรียนทางศีลธรรมอย่างมีพลังเป็นต้น

เป้าหมายของแนวคิดศิลปะของตอลสตอย (Leo Tolstoy, 1960) ในงาน What is Art? มีความสำคัญและชัดเจนในหลายแง่มุม โดยเน้นการใช้งานศิลปะเพื่อสื่อสารอารมณ์และสร้างผลกระทบทางจริยธรรมในสังคม ประกอบด้วยเป้าหมายคือ การสร้างความสามัคคีและความเข้าใจระหว่างมนุษย์ ตอลสตอยเชื่อว่าศิลปะคือเครื่องมือในการเชื่อมโยงมนุษย์เข้าด้วยกันผ่านการสื่อสารอารมณ์ที่เป็นสากล งานศิลปะที่แท้จริงต้องช่วยส่งเสริมความรัก ความเห็นอกเห็นใจ และความเข้าใจระหว่างคนในสังคม การเชื่อมโยงทางอารมณ์ระหว่างศิลปินและผู้ชมเป็นเป้าหมายสำคัญของศิลปะ ตัวอย่างเพลงหรือวรรณกรรมที่สร้างความรู้สึกเห็นอกเห็นใจต่อผู้ที่ทุกข์ยาก การยกระดับจิตวิญญาณ และจริยธรรม ตอลสตอยมองว่าศิลปะที่แท้จริงต้องมีเป้าหมายในการยกระดับจิตใจของผู้คน และช่วยให้มนุษย์เข้าถึงคุณธรรม งานศิลปะควรสร้างความตระหนักรู้ในประเด็นสำคัญ เช่น ความเมตตา การเสียสละ และความรักต่อเพื่อนมนุษย์ เขาปฏิเสธศิลปะที่ไม่มีเป้าหมายทางจริยธรรม หรือศิลปะที่สนับสนุนความรุนแรงหรือความเห็นแก่ตัว ตัวอย่างนิยายหรือบทกวีที่กระตุ้นให้ผู้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเพื่อสร้างโลกที่ดีขึ้น

การแสดงออกถึงความจริงใจ ศิลปะที่แท้จริงต้องสะท้อนความจริงใจของศิลปิน อารมณ์หรือความคิดที่ถ่ายทอดต้องมาจากความรู้สึกที่แท้จริงงานศิลปะที่สร้างขึ้นเพียงเพื่อตอบสนองตลาดหรือสร้างความเพลิดเพลินโดยปราศจากเนื้อหาที่ลึกซึ้ง ถือว่าเป็นศิลปะที่ไม่สมบูรณ์ในมุมมองของตอลสตอย ตัวอย่างภาพยนตร์หรือดนตรีที่สะท้อนความทุกข์ของศิลปินในชีวิตจริง การส่งเสริมความเรียบง่ายและเข้าถึงได้ ตอลสตอยยืนยันว่าศิลปะต้องเป็นสิ่งที่คนทุกคนชั้นสามารถเข้าใจและสัมผัสได้เขาต่อต้านงานศิลปะที่ซับซ้อนหรือพยายามสร้างความเหนือชั้น ซึ่งมักจะจำกัดอยู่ในวงชั้นสูงเป้าหมายคือทำให้ศิลปะกลายเป็นสิ่งที่ส่งผลกระทบต่อคนจำนวนมากที่สุด ตัวอย่างเพลงพื้นบ้านที่เรียบง่ายและสามารถสื่อสารความสุขหรือความเศร้าให้คนทั่วไปได้ ตัวอย่างที่สะท้อนเป้าหมายของแนวคิดศิลปะของตอลสตอยในส่วนของการสร้างความสามัคคีและความเข้าใจระหว่างมนุษย์ การยกระดับจิตวิญญาณและจริยธรรม การแสดงออกถึงความจริงใจ การส่งเสริมความเรียบง่ายและเข้าถึงได้ เช่น “สงครามและสันติภาพ” เป็นวรรณกรรมที่สะท้อนชีวิตเกี่ยวพันกับความรัก ความทุกข์ ความเป็นมนุษย์ ท่ามกลางเหตุการณ์สงคราม ตอลสตอยแสดงถึงความจริงของชีวิตและบทเรียนทางศีลธรรมที่เกี่ยวกับความเสียสละและสันติภาพเป็นต้น

ศิลปะที่ดีมีลักษณะสำคัญคือ สื่อสารอารมณ์อย่างจริงใจ ศิลปะที่ดีต้องถ่ายทอดอารมณ์หรือความรู้สึกที่แท้จริงจากศิลปินไปยังผู้ชม ศิลปินต้องเข้าใจและรู้จักอารมณ์ของตนเองอย่างชัดเจนก่อนสร้างงาน ผู้ชมต้องสามารถรู้สึกหรือรับรู้ถึงอารมณ์นั้นได้เหมือนกับที่ศิลปินรู้สึก ตัวอย่างดนตรีที่ทำให้ผู้ฟังรู้สึกเศร้าเพราะสะท้อนถึงความทุกข์ที่แท้จริงของศิลปิน ส่งเสริมคุณธรรมและความดีงาม ศิลปะที่ดีควรมีเป้าหมายทางจริยธรรม และช่วยเสริมสร้างคุณค่าที่ดีในสังคม ผลงานศิลปะต้องไม่เพียงเพื่อความบันเทิง แต่ต้องกระตุ้นให้เกิดการตระหนักรู้ในคุณธรรม เช่น ความรัก ความเมตตา หรือการเสียสละ ตัวอย่างงานเขียนที่ปลูกฝังแนวคิดเรื่องความเห็นอกเห็นใจต่อผู้ที่ยากมีโอกาสนั้นมีความเรียบง่าย



ง่ายและเข้าถึงได้ ศิลปะที่ดีต้องเข้าใจได้ง่าย และส่งต่อความรู้สึกให้คนทุกชนชั้นและทุกวัฒนธรรม งานที่ซับซ้อนเกินไปจนคนทั่วไปไม่สามารถเข้าใจได้ถือว่าเป็นศิลปะที่แท้จริง

ตัวอย่างเรื่องเล่าพื้นบ้านหรือภาพวาดที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวให้คนทั่วไปเข้าใจ มีความเป็นสากล ศิลปะที่ดีต้องสามารถส่งผลกระทบต่อและสื่อสารไปถึงคนทั่วโลกโดยไม่ถูกจำกัดด้วยภาษา วัฒนธรรม หรือเชื้อชาติ การถ่ายทอดอารมณ์และความรู้สึกต้องข้ามขอบเขตของความแตกต่างในมนุษย์ ตัวอย่างดนตรีที่สามารถกระตุ้นความรู้สึกได้โดยไม่จำเป็นต้องมีคำอธิบาย สร้างความเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์ ศิลปะที่ดีคือการเชื่อมโยงทางอารมณ์ ระหว่างศิลปินและผู้ชม งานศิลปะต้องทำให้ผู้ชมรู้สึกเหมือนมีส่วนร่วมในอารมณ์หรือประสบการณ์เดียวกันกับศิลปิน ตัวอย่างบทกวีที่ทำให้ผู้อ่านรู้สึกเหมือนอยู่ในสถานการณ์เดียวกันกับผู้เขียน กระตุ้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวกต่อสังคม ศิลปะที่ดีต้องมีผลกระทบในเชิงบวกต่อสังคมโดยส่งเสริมความสามัคคีและลดความขัดแย้ง ศิลปะที่ก่อให้เกิดความแตกแยกหรือส่งเสริมความรุนแรงถือว่าเป็นศิลปะที่ต่ำ ตัวอย่างภาพยนตร์หรือการแสดงละครที่สนับสนุนความยุติธรรมในสังคม ปฏิเสธศิลปะที่สร้างขึ้นเพื่อความบันเทิงหรือความฟุ้งเฟ้อ ตลอดจนมองว่าศิลปะที่ดีต้องไม่สร้างขึ้นเพื่อความบันเทิงหรือเพื่อตอบสนองรสนิยมของชนชั้นสูงเพียงอย่างเดียว งานที่เน้นความฟุ้งเฟ้อหรือไร้แก่นสารถือว่าเป็นศิลปะที่ต่ำ ตัวอย่างตลอดการวิจารณ์โอเปร่าหรือศิลปะชั้นสูงว่าเป็นเพียงสิ่งที่ทำให้ผู้ชมรู้สึกสนุกสนานชั่วครว (Leo Tolstoy, 1960)

2. แนวคิดศิลปะของพุทธศิลป์ พุทธศิลป์เกิดจากการพยายามจัดระบบความคิดเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ ที่มาจากพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ที่ได้ถูกรวบรวมบันทึกไว้ในคัมภีร์พระไตรปิฎก ซึ่งมี 84,000 พระธรรมขันธ์ เนื้อหาของพระธรรมคำสอนเหล่านี้ มีความสำคัญมาก เพราะล้วนเป็นคำอธิบายเกี่ยวกับความเป็นจริงของโลกธรรมชาติ และชีวิตในแง่มุมของพุทธปรัชญาเถรวาท แนวคิดพุทธศิลป์ คือการถ่ายทอดความสร้างสรรค์ทางปัญญาผ่านงานศิลปะ เพื่อปลูกฝังระบบความคิดทางศีลธรรมและแนวทางข้อปฏิบัติ เข้าถึงคุณค่าความดี ความงาม และความจริงของสังขารธรรมเป็นหนึ่งเดียว เพื่อจัดการดับอารมณ์แห่งความทุกข์สู่ความสงบสุขที่เป็นอิสระอย่างสมบูรณ์

พุทธศิลป์เป็นแนวคิดศิลปะที่ใช้สื่ออันหลากหลายนำเอาประสบการณ์ภายในไปสู่ผู้อื่นเพื่อแบ่งปันประสบการณ์รวมเป็นหนึ่งเดียว จึงทำให้สามารถสรุปได้ว่าพุทธศิลป์ถือว่าเป็น (Art as Experience) ประสบการณ์นิยมนั่นเอง ศิลปะที่เป็นเครื่องมือเผยแผ่ธรรมะ พุทธศิลป์สร้างขึ้นเพื่อเป็นสื่อในการเผยแผ่คำสอนของพระพุทธเจ้า เช่น พระพุทธรูป ภาพจิตรกรรมฝาผนัง และงานประติมากรรมต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดเรื่องราวจากพระไตรปิฎก เช่นพุทธประวัติหรือชาดก ลักษณะเด่นใช้รูปแบบที่สวยงาม สื่อถึงความสงบสุขและปัญญา เน้นการออกแบบให้เชื่อมโยงกับคุณธรรม เช่น ความเมตตาและความเสียสละ ศิลปะที่สะท้อนสังขารธรรมของชีวิต พุทธศิลป์มักสะท้อนถึงไตรลักษณ์(พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 11 ข้อที่ 305 หน้าที่ 260 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2539) และแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงความไม่เที่ยงของสรรพสิ่ง เพื่อเตือนใจให้มนุษย์ตระหนักถึงธรรมชาติของชีวิต เช่นภาพวาดที่แสดงวงจรของสังสารวัฏ งานศิลปะที่แสดงเหตุการณ์สำคัญ เช่น ปางปรินิพพาน ศิลปะเพื่อการปฏิบัติธรรม เป็นต้น



พุทธศิลป์ไม่ได้เน้นเพียงความงามเชิงสุนทรียศาสตร์ แต่ยังมีหน้าที่เป็นเครื่องมือสนับสนุนการปฏิบัติธรรม เช่น พระพุทธรูปที่ใช้เป็นวัตถุสำหรับการเจริญสมาธิ ศาลาและวัดที่ออกแบบเพื่อสร้างบรรยากาศสงบสำหรับการทำสมาธิและเรียนรู้ธรรมะ ศิลปะเพื่อความเป็นหนึ่งเดียวระหว่างผู้สร้างและผู้รับ พุทธศิลป์ไม่ได้มุ่งเน้นความสำเร็จของตัวศิลปิน แต่เน้นที่กระบวนการสร้างงานศิลปะที่เป็น การฝึกจิต เช่น การแกะสลักพระพุทธรูปด้วยสมาธิและความตั้งใจ หรือการเขียนภาพจิตรกรรมด้วยความเคารพในคำสอน ศิลปะในฐานะสะพานเชื่อมระหว่างศาสนาและวัฒนธรรม พุทธศิลป์ในแต่ละวัฒนธรรมมีเอกลักษณ์ที่สะท้อนความเป็นท้องถิ่น แต่ยังคงแก่นคำสอนของพุทธศาสนา เช่น พุทธศิลป์แบบอินเดีย เน้นความสง่างามและรายละเอียดเชิงธรรมชาติ พุทธศิลป์แบบไทย เน้นความสงบและความอ่อนช้อย พุทธศิลป์ในแง่มุมเชิงปรัชญาในมิติของอภิปรัชญาและญาณวิทยาพุทธศิลป์สะท้อนถึงความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติและความสัมพันธ์ระหว่างสรรพสิ่ง โดยใช้ศิลปะเป็นตัวสื่อความหมาย เช่น จักรวาลวิทยา ในงานศิลป์ที่แสดงภูมิ ๓๑ ภูมิ การใช้สัญลักษณ์ เช่น ดอกบัว หมายถึงการพ้นทุกข์ เป็นต้น

ดังนั้นแนวคิดเรื่องพุทธศิลป์มีรากฐานอยู่ที่การเชื่อมโยงศิลปะเข้ากับพระพุทธศาสนา และหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เป้าหมายหลักของพุทธศิลป์คือ การสื่อสาร และส่งเสริมความเข้าใจในพระธรรมคำสอนให้กับผู้ที่เห็น หรือเข้ามาสัมผัสศิลปะนั้น ๆ เช่น พุทธศิลป์มักถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นสื่อกลางในการสักการบูชาพระพุทธเจ้า การสร้างพระพุทธรูป สถูป หรือวัด เป็นการแสดงถึงความเคารพศรัทธา และการแสดงออกถึงการปฏิบัติธรรม และรูปแบบของพุทธศิลป์มักเน้นความสงบ สันติ และสมาธิ สื่อถึงแนวทางการหลุดพ้นจากความทุกข์ รูปทรง และสัดส่วนของพระพุทธรูป รวมถึงสี รูปแบบ และสัญลักษณ์ที่ใช้ในจิตรกรรมพุทธ ที่ปรับให้เข้ากับวัฒนธรรมท้องถิ่น ล้วนออกแบบให้สะท้อนถึงความสงบ และความสมบูรณ์แบบในทางธรรม และมีบทบาทในการเตือนสติ และสร้างแรงบันดาลใจให้แก่ผู้ที่ยังมองไม่เห็นให้ระลึกถึงพระธรรมคำสอน และแนวทางในการใช้ชีวิตตามหลักศาสนา

ในการตรวจสอบพุทธศิลป์ในพุทธปรัชญาเถรวาทนั้น กล่าวได้ว่าศิลปะ หรือพุทธศิลป์นั้น ทั้งมีอยู่และไม่มีอยู่เมื่อเป็นเช่นนี้แล้วในการพิจารณาเรื่องเกณฑ์การตัดสินคุณค่าเกี่ยวกับความงามในพุทธปรัชญาเถรวาทย่อมมีคำถามเกิดขึ้นว่า สรูปแล้วเกณฑ์ในการตัดสินความงามในพุทธศิลป์มีหรือไม่ว่างไร ในประเด็นนี้เมื่อเราศึกษาพุทธปรัชญาแล้ว ย่อมมีในหลายตอนที่เน้นเรื่อง “คุณค่า” โดยเฉพาะเรื่องทางจริยศาสตร์ อันเกี่ยวกับการพัฒนาจิตของตนเองให้ตั้งงามสูงส่ง และการมีชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นด้วยความสัมพันธ์ที่ดีงามด้วย เรื่องจริยศาสตร์นี้ถือว่า เป็นเรื่องคุณค่า และพุทธปรัชญาเถรวาทก็ยอมรับว่ามีอยู่จริง การยอมรับเรื่องคุณค่าเช่นนี้ ย่อมส่งผลให้ความงามซึ่งเข้าใจกันว่าเป็นคุณวิद्याด้วยก็ต้องมีอยู่จริงเช่นเดียวกัน

การศึกษาเรื่องความงามในพุทธปรัชญาเถรวาทนี้ เป็นการศึกษาคุณค่าในเชิงจริยศาสตร์นั่นเอง การพิจารณาเรื่องคุณค่าเราจะมองในแง่ของการใช้สอย อันเป็นแนวทางในการบรรเทาทุกข์ เป็นขั้นตอนสำหรับฝึกปฏิบัติและขัดเกลาใจไม่ให้กิเลสเข้ามาครอบงำจิตใจ เช่นเดียวกันในการพิจารณาคุณค่าความงาม เราย่อมต้องพิจารณาว่ามีประโยชน์อย่างไรกับชีวิตหรือการดำเนินชีวิต คุณค่างานศิลป์หรือสุนทรียะก็เช่นเดียวกันต้องมีประโยชน์ต่อชีวิตเราคุณค่าดังกล่าวแบ่งได้ ๒ ประเภท(พระราชวรมณี (ประยูรย์ปยุตโต), 2545) ตามชนิดของความต้องการคือคุณค่าแท้ หมายถึงคุณค่าหรือประโยชน์ของสิ่งต่าง ๆ ในแง่ที่เป็นการสนองความต้องการของชีวิต หรือสิ่งที่มนุษย์

นำมาใช้แก้ปัญหา เพื่อความดีงาม ความดำรงอยู่ด้วยดีของชีวิต หรือเพื่อประโยชน์สุขทั้งตนเองและผู้อื่นคุณค่าลักษณะนี้อาศัยปัญญาเป็นเครื่องตีค่า หรือกล่าวได้ว่าคุณค่าที่สนองปัญญาก็ได้ เช่นอาหารมีคุณค่าอยู่ที่ประโยชน์สำหรับหล่อเลี้ยงร่างกาย ให้มีชีวิตอยู่ได้ มีสุขภาพแข็งแรง มีความสุข มีแรงกำลังในการทำหน้าที่การงาน คุณค่าพอกเสริมหรือคุณค่าเทียม หมายถึงคุณค่าหรือประโยชน์ของสิ่งทั้งหลายที่มนุษย์พอกพูน หรือเพิ่มให้แก่สิ่งนั้น ๆ เพื่อบำรุงปรนเปรอการเสพเวทนา หรือเพื่อเสริมราคาขยายความมั่นคงยิ่งใหญ่ให้กับตัวตนที่ยึดถือไว้ คุณค่าแบบนี้อาศัยตัณหาเป็นเครื่องตีค่า หรือจะเรียกว่าคุณค่าสนองตัณหาก็คือได้ เช่น อาหารมีคุณค่าอยู่ที่ความเอร็ดอร่อย เสริมความสนุกสนาน เป็นเครื่องแสดงฐานะความโก้หรูหรา รถยนต์เป็นเครื่องวัดฐานะ แสดงความมั่งคั่ง มุ่งเอาความสะดวก สบายงามและความเด่น เป็นต้น

แม้พุทธปรัชญาได้กล่าวถึงคุณค่า ๒ ระดับคือ คุณค่าแท้ และคุณค่าเทียม อีกทั้งได้ให้ความสำคัญกับคุณค่าทั้ง ๒ นั้น แต่หากพิจารณาถึงความจริงหรือเป้าหมายสูงสุดทางพระพุทธศาสนา แล้ว สิ่งที่เป็นจริงสูงสุดคือพระนิพพานนั้น น้ำหนักเรื่องคุณค่าทั้งสองนี้ คุณค่าแท้ย่อมเป็นสิ่งที่ยิ่งกว่า เพราะพุทธปรัชญาซึ่งมีพื้นฐานแห่งศาสนาที่เน้นการปฏิบัติเรื่องการฝึกฝนอบรมตน เพื่อให้เข้าถึงความจริง ความดี ความงามอันสูงสุดด้วยการชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ ตัวอย่างพุทธศิลป์ที่ดี เช่น ชาติกเรื่องพระมหาชนก เป็นวรรณกรรมที่สะท้อนถึงความ پاکเพียร ความอดทน และการเสียสละ และพระพุทธชินราช ซึ่งเป็นตัวแทนของพุทธศิลป์ที่แสดงถึงความศรัทธา และความงามอันล้ำค่าที่สมบูรณ์

อภิปรายผลการวิจัย

การวิเคราะห์แนวคิดศิลปะของลีโอ ตอลสตอยในมุมมองของพุทธศิลป์ที่มีจุดร่วม มาจากแนวคิดศิลปะของลีโอ ตอลสตอยกับพุทธศิลป์ มีจุดร่วมกัน และมีความคล้ายคลึงกันหลายมิติ แม้จะมาจากพื้นฐานทางวัฒนธรรมและปรัชญาที่แตกต่างกัน โดยสามารถสรุปได้ดังนี้ ในด้านเป้าหมายของศิลปะเพื่อส่งเสริมจิตวิญญาณ ทั้งตอลสตอยและพุทธศิลป์มองว่าศิลปะไม่ใช่เพียงสิ่งที่สร้างความบันเทิง แต่ต้องมีจุดมุ่งหมายเพื่อยกระดับจิตใจและช่วยพัฒนาจิตวิญญาณของมนุษย์ ลีโอ ตอลสตอยมองว่าศิลปะที่แท้จริงควรมีหน้าที่สื่อสารความจริง และเชื่อมโยงมนุษย์เข้าด้วยกันบนพื้นฐานของความรักและศีลธรรม และในมุมมองของพุทธศิลป์ มุ่งเน้นการสื่อสารธรรมแห่งชีวิต เช่น ความไม่เที่ยง (อนิจจัง) และการดับทุกข์ เพื่อให้ผู้คนเกิดปัญญาและหลุดพ้นจากกิเลส โดยมีจุดร่วมกันคือ ศิลปะในทั้งสองแนวคิดถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการหลุดพ้นทางจิตวิญญาณหรือความทุกข์ ในด้านการสื่อสารผ่านความเรียบง่ายและความจริงแท้ ลีโอ ตอลสตอย เชื่อว่าศิลปะควรเข้าถึงได้ง่าย ไม่ซับซ้อน และสื่อสารความรู้สึกหรือแนวคิดที่จริงแท้ ในมุมมองของพุทธศิลป์นั้น ใช้รูปแบบที่เรียบง่าย เช่น พระพุทธรูปที่สื่อถึงความสงบและปัญญา หรือการใช้ภาพวาดและเสียงสวดมนต์เพื่อกระตุ้นสมาธิและการไตร่ตรอง โดยมีจุดร่วมกันทั้งสองแนวคิดหลีกเลี่ยงความซับซ้อนที่ไม่จำเป็น โดยเน้นการสื่อสารความจริงที่ตรงไปตรงมาเพื่อให้เข้าถึงทุกคน การให้ความสำคัญของศีลธรรมในศิลปะ ลีโอ ตอลสตอยยืนยันว่าศิลปะที่ดีต้องส่งเสริม ศีลธรรม และช่วยสร้างความเข้าใจและความรักระหว่างมนุษย์ ในมุมมองของพุทธศิลป์ มีจุดมุ่งหมายเพื่อปลูกฝังศีลธรรมในชีวิตประจำวันและกระตุ้นให้มนุษย์เห็นคุณค่าของความดี ความเมตตา และความกรุณา โดยมีจุดร่วมกันทั้งสองแนวคิดมองว่าศิลปะที่



ปราศจากศีลธรรมไม่ใช่ศิลปะที่แท้จริง รวมไปถึงการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สอดคล้องกับจุลทรรศน์ พยาฆรานนท์ ที่เสนอว่าพุทธศิลป์ มีหลายด้านที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและสร้างประสบการณ์ทางจิตวิญญาณให้แก่ผู้ชม อันได้แก่ การสื่อสารและเผยแพร่หลักธรรม ส่งเสริมการบูชาและศรัทธา เป็นเครื่องเตือนสติและสร้างแรงบันดาลใจ สร้างบรรยากาศสงบสุข อนุรักษ์และถ่ายทอดวัฒนธรรม และเสริมสร้างความหมายทางจิตวิญญาณ (จุลทรรศน์ พยาฆรานนท์, 2551)

ส่วนการวิเคราะห์แนวคิดศิลปะของ ลีโอ ตอลสตอยในมุมมองของพุทธศิลป์ที่มีจุดที่แตกต่างมาจากแนวคิดศิลปะของลีโอ ตอลสตอยกับพุทธศิลป์ มีหลายมิติที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ วิธีการ และมุมมองทางจิตวิญญาณของศิลปะ ดังนี้ มุมมองต่อธรรมชาติของศิลปะ ในแนวคิดของลีโอ ตอลสตอย มองว่าศิลปะคือการถ่ายทอด "ความรู้สึก" ของศิลปินไปยังผู้รับ เพื่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน (Empathy) โดยศิลปะต้องสร้างผลกระทบทางอารมณ์ที่ชัดเจน ในมุมมองของพุทธศิลป์ เน้นการสื่อสาร "ความจริง" หรือ "ธรรมะ" ผ่านศิลปะ โดยมุ่งเน้นความสงบทางจิตใจและปัญหาที่นำไปสู่การพ้นทุกข์ ความแตกต่างกันที่ ตอลสตอยเน้นการเชื่อมโยงทางอารมณ์ ขณะที่พุทธศิลป์เน้นการพัฒนาปัญญาและความเข้าใจในธรรมชาติของชีวิต อีกทั้งวัตถุประสงค์ของศิลปะของตอลสตอยนั้น มีเป้าหมายของศิลปะคือการส่งเสริมความรัก ความดี และคุณค่าทางศีลธรรมในสังคม เพื่อสร้างความสามัคคีในมนุษยชาติ ขณะที่พุทธศิลป์ มุ่งเน้นการชี้ไปสู่การปล่อยวาง ลดความยึดมั่นในตัวตน และบรรลุถึงการพ้นทุกข์ ข้อแตกต่างคือ ตอลสตอยเน้นการสร้างเปลี่ยนแปลงในสังคม ส่วนพุทธศิลป์เน้นความเปลี่ยนแปลงในระดับปัจเจก เพื่อให้หลุดพ้นจากวิภวสงสาร และการประเมินคุณค่าของศิลปะตอลสตอย มองว่าศิลปะที่ดีต้องเข้าถึงคนทุกชนชั้น เป็นของสากล และส่งเสริมคุณธรรม หากศิลปะไม่สื่อสารความดี ถือว่าไร้ค่า ในขณะที่พุทธศิลป์ มองว่าการประเมินศิลปะขึ้นอยู่กับความสามารถในการนำพาผู้ชมให้เข้าถึงธรรมะและปลูกฝังสติ สมาธิ และปัญญา จุดต่างคือตอลสตอยใช้ "ศีลธรรมและความรัก" เป็นเกณฑ์ ส่วนพุทธศิลป์ใช้ "ความจริงตามหลักธรรม" เป็นเกณฑ์ สอดคล้องกับกาญจนา ภาคสุวรรณที่เสนอว่าเป้าหมายของพุทธศิลป์ มีหลายด้านที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและสร้างประสบการณ์ทางจิตวิญญาณให้แก่ผู้ชม เป้าหมายหลัก ๆ ของพุทธศิลป์มีดังนี้ สื่อสารและเผยแพร่หลักธรรม พุทธศิลป์ถูกสร้างขึ้นเพื่อถ่ายทอดและเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า สัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในพุทธศิลป์ เช่น พระพุทธรูป ธรรมจักร ดอกบัว หรือจิตรกรรมฝาผนัง มักสื่อถึงหลักธรรม เช่น ความเมตตา ความสงบ และการหลุดพ้นจากความทุกข์ ส่งเสริมการบูชาและศรัทธา พุทธศิลป์มีบทบาทสำคัญในการสร้างความศรัทธาและความเคารพต่อพระพุทธเจ้าและหลักธรรมคำสอน พระพุทธรูปและวัตถุศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการบูชา ช่วยให้ผู้ศรัทธามีโอกาสเชื่อมโยงกับศาสนาและสร้างความใกล้ชิดกับพระธรรม เป็นเครื่องเตือนสติและสร้างแรงบันดาลใจ งานพุทธศิลป์มักถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องเตือนสติผู้พบเห็นให้ระลึกถึงธรรมะและปฏิบัติตามหลักธรรม เช่น จิตรกรรมฝาผนังที่เล่าเรื่องราวชาดก ช่วยให้ผู้ชมเข้าใจหลักธรรมได้ง่ายขึ้น และพระพุทธรูปที่แสดงท่าทางหรือปางต่าง ๆ ช่วยเตือนใจให้มีสติและปฏิบัติตามคำสอนสร้างบรรยากาศสงบสุข (กาญจนา ภาคสุวรรณ, 2541)

วิธีการสร้างสรรค์ศิลปะตอลสตอย เน้นการใช้ความเรียบง่ายและความจริงใจของศิลปินเป็นตัวกลางในการสร้างงาน เพื่อให้เกิดการสื่อสารโดยตรงกับผู้ชม ซึ่งในพุทธศิลป์ใช้สัญลักษณ์ที่ลึกซึ้ง

เช่น พระพุทธรูป เจดีย์ ภาพชาดก หรือการจัดวางรูปแบบที่ช่วยกระตุ้นสติ มีจุดต่างกันคือ ตอลสตอยเน้นอารมณ์และการเข้าถึงง่าย ในขณะที่พุทธศิลป์เน้นการใช้สัญลักษณ์และความหมายที่สัมพันธ์กับธรรมะ และสุดท้ายคือการมองเป้าหมายสูงสุดของศิลปะ ตอลสตอย มองว่าเป้าหมายสูงสุดของศิลปะคือการสร้างสังคมที่ปรองดองและมีคุณธรรมผ่านการแบ่งปันความรู้สึก ในขณะที่พุทธศิลป์ มองว่า เป้าหมายสูงสุดของพุทธศิลป์คือการนำผู้คนไปสู่การพ้นทุกข์และเข้าถึงนิพพานนั่นเอง ตัวอย่างเปรียบเทียบงานศิลปะตอลสตอย เช่น วรรณกรรม "What is Art?" และ "Anna Karenina" ที่สะท้อนความขัดแย้งทางอารมณ์และศีลธรรมในสังคม และงานพุทธศิลป์พระพุทธรูปปางมารวิชัยหรือภาพเล่าเรื่องชาดก ที่เน้นการกระตุ้นสติและสมาธิ เป็นต้น ดังนั้น ตอลสตอยและพุทธศิลป์จะมีเป้าหมายร่วมในการยกระดับจิตใจมนุษย์ แต่จุดเน้นที่ต่างกันคือ ตอลสตอยมุ่งเน้นความรักและการเชื่อมโยงระหว่างมนุษย์ในบริบทสังคม ส่วนพุทธศิลป์เน้นความสงบและการปล่อยวางในระดับปัจเจก เพื่อให้พ้นจากทุกข์ตามหลักธรรม

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย



ภาพประกอบ 1 แนวคิดศิลปะของลีโอ ตอลสตอยในมุมมองของพุทธศิลป์



บทสรุป

แนวคิดศิลปะของตอลสตอยว่า ศิลปะคือ (Art as Expression) การแสดงออกคือการสื่อสาร (Art as Communication) ระหว่างศิลปินและผู้ชม โดยมีศิลปะซึ่งเป็นภาษาของอารมณ์เป็นสื่อกลาง ศิลปะคือการสื่อสารทางอารมณ์สะท้อนใจไปยังบุคคลอื่น ๆ ที่มีอารมณ์สะท้อนใจแบบเดียวกัน อารมณ์ความรู้สึกยิ่งรุนแรงเพียงใดงานศิลปะก็ยิ่งมีความเป็นศิลปะมากขึ้นเท่านั้น ศิลปินต้องมีความรับผิดชอบต่อสังคม ศิลปะที่ดีมีลักษณะสำคัญคือ สื่อสารอารมณ์อย่างจริงจัง ศิลปะที่ดีต้องถ่ายทอดอารมณ์หรือความรู้สึกที่แท้จริงจากศิลปินไปยังผู้ชม ศิลปินต้องเข้าใจและรู้จักอารมณ์ของตนเองอย่างชัดเจนก่อนสร้างงาน ผู้ชมต้องสามารถรู้สึกหรือรับรู้ถึงอารมณ์นั้นได้เหมือนกับที่ศิลปินรู้สึก การเสนอแนวคิดศิลปะของตอลสตอยสามารถหาความจริงแค่ไหน โดยทุกศาสตร์มุ่งไปสู่การค้นพบความจริงหรือการแสดงความจริง ถ้าทุกศาสตร์มุ่งไปที่การแสดงความจริงหรือค้นพบความจริง ถ้าจะมีการตั้งคำถามว่าแนวคิดศิลปะของตอลสตอยสามารถที่จะอธิบายความจริงได้ทุกมิติหรือไม่ เพราะศิลปะคือศาสตร์ประเภทหนึ่ง ในขณะที่แนวคิดพุทธศิลป์ คือการถ่ายทอดความสร้างสรรค์ทางปัญญาผ่านงานศิลปะ เพื่อปลูกฝังระบบความคิดทางศีลธรรมและแนวทางข้อปฏิบัติ เข้าถึงคุณค่าความดี ความงาม และความจริงของสังขารรวมเป็นหนึ่งเดียว เพื่อจัดการดับอารมณ์แห่งความทุกข์สู่ความสงบสุขที่เป็นอิสระอย่างสมบูรณ์ พุทธศิลป์เป็นแนวคิดศิลปะที่ใช้สื่ออันหลากหลายนำเอาประสบการณ์ภายในไปสู่ผู้อื่นเพื่อแบ่งปันประสบการณ์รวมเป็นหนึ่งเดียว

ถ้าจะมีการตั้งคำถามว่าแนวคิดศิลปะของลีโอ ตอลสตอยในมุมมองของพุทธศิลป์สามารถหาความจริงได้ทุกมิติหรือไม่ มีจุดที่คล้ายคลึงกันหรือไม่ และมีความแตกต่างกันหรือไม่ งานวิจัยนี้ยืนยันว่าแนวคิดศิลปะของตอลสตอยสามารถหาความจริงในมิติของศิลปะที่ดีในการถ่ายทอดอารมณ์หรือความรู้สึกได้เป็นอย่างดีที่สุด และมีจุดที่คล้ายคลึงกันคือการส่งเสริมความรัก ความดี และคุณค่าทางศีลธรรมในสังคม และความสามัคคีในมนุษยชาติ และมีจุดที่แตกต่างกันในเรื่องเป้าหมายในขณะที่พุทธศิลป์มุ่งเน้นการสื่อสารสังขารแห่งชีวิต การอธิบายเรื่องความทุกข์ ชีวิตเป็นทุกข์ การเห็นความเจริญของชีวิต มีหลักการและข้อปฏิบัติของการพ้นทุกข์ เพื่อจัดการดับอารมณ์แห่งความทุกข์สู่ความสงบสุขที่เป็นอิสระอย่างสมบูรณ์ ควรมุ่งเน้นศิลปะที่สะท้อนสังขาร ถ้าจะให้แนวคิดศิลปะของตอลสตอยมีการพัฒนาจิตใจจะต้องโดยสอดคล้องกับธรรมะ เข้าใจสังขารหรือความจริงแท้ ลดความยึดติดในอารมณ์หรือวัตถุ โดยสร้างศิลปะเพื่อปัญญา สมาธิ และการหลุดพ้นจากทุกข์ในระดับจิตวิญญาณ นี่เป็นจุดที่พุทธศิลป์สามารถต่อยอดและเสริมคุณค่าของแนวคิดศิลปะของตอลสตอยได้อย่างสมบูรณ์ โดยคำนึงถึงเป้าหมายที่สอดคล้องกับหลักธรรม และหลีกเลี่ยงข้อจำกัดของแนวคิดที่อาจจะขัดแย้งกับหลักธรรมในพุทธศาสนา และ ศิลปะในทั้งสองแนวคิดถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการหลุดพ้นทางจิตวิญญาณหรือความทุกข์ หลีกเลี่ยงความซับซ้อนที่ไม่จำเป็น โดยเน้นการสื่อสารความจริงที่ตรงไปตรงมาเพื่อให้เข้าถึงทุกคน และศิลปะที่ปราศจากศีลธรรมไม่ใช่ศิลปะที่แท้จริง รวมไปถึงการส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ และได้เสนอองค์ความรู้ใหม่ เช่นหลักการร่วมของศิลปะเพื่อจริยธรรม และการหลุดพ้นเป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้



1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 การเน้นการพัฒนาจิตใจและการเข้าใจธรรมชาติของชีวิต เสนอแนะแนวทางเชิงนโยบาย ที่ช่วยให้ศิลปะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคม จริยธรรม และจิตสำนึกทางศีลธรรม

1.2 การปรับแนวคิดความดีให้สอดคล้องกับสังคมสมัยใหม่ สามารถช่วยให้ศิลปะไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือทางสุนทรียศาสตร์แต่ยังเป็นเครื่องมือในการพัฒนา “จิตสำนึกทางจริยธรรมและจิตวิญญาณ” ของสังคม ซึ่งจะช่วยให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างยั่งยืน โดยใช้ศิลปะเป็น ศูนย์กลางในการเสริมสร้างสติ เมตตา และปัญญา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการเปรียบเทียบแนวคิดเรื่องศิลปะร่วมกับนักปรัชญาท่านอื่น ๆ อาจช่วยขยาย ขอบเขตความเข้าใจและเปิดโอกาสให้เห็นการประยุกต์ใช้ศิลปะในสังคมสมัยใหม่ และรูปแบบใหม่ ๆ

2.2 ควรศึกษาศึกษาความสามารถในการประยุกต์ใช้แนวคิดเรื่องศิลปะในสังคมที่มีความ แตกต่างหลากหลาย โดยเฉพาะในด้านการสร้างความสงบสุขและการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางสังคม จะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาแนวทางการสร้างสังคมที่ดี

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา ภาคสุวรรณ และคณะ, (2541). *ศิลปะกับชีวิต*. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช.
- จรูญ โกมรรัตนานนท์. (2540). *สุนทรียศาสตร์ ปัญหาเบื้องต้นในปรัชญาศิลปะและความงาม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยรังสิต.
- จุลทรรศน์ พยาฆรานนท์. (2551). *ลักษณะไทย*. กรุงเทพมหานคร : อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- พระราชวรมณี (ประยุทธ์ปยุตโต). (2555). *พุทธธรรม*, ฉบับปรับขยาย, พิมพ์ครั้งที่ 32.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. เล่มที่ 10, 13, 20, 22, 29. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- John Dewey. (1988). *Art as Experience*. New York: The Berkley Group.
- Leo Tolstoy. (1960). *What is Art*. Translated by Almyer Maude. United States of America: The Bobbs-Merrill Company, Inc.
- Richard Gombrich, (2013). *Buddhist Aesthetics?*, Journal of the Oxford Centre for Buddhist Studies, 5: 136-160.